

УДК 331.5(477)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Вороніна А.В., Ніколаєва К.М.

Дніпродзержинський державний технічний університет

В статті проведено аналіз сучасного стану ринку праці України з урахуванням політико-економічних подій. Визначена динаміка основних показників ринку праці. Розглянуті причини безробіття в Україні. Виявлені проблеми та перспективи розвитку українського ринку праці. Запропоновані заходи щодо реформування національного ринку праці.

Ключові слова: ринок праці, економічно активне населення, зайняте населення, рівень безробіття, реформування.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації економіки, входження України до Європейського Союзу, урахуванням економічних та політичних процесів, які відбуваються в Україні, потрібен постійний моніторинг та аналіз ринку праці України. При написанні статті використовувались такі загальнонаукові методи, як аналіз і синтез (для деталізації об'єкту дослідження шляхом поділу його на окремі складові частини), факторний аналіз (аналіз чинників, які впливають на стан ринку праці), статистичний метод (для вивчення та зіставлення фактичних даних звітного періоду з даними за попередні періоди), графічний метод (для наочного зображення стану ринку праці).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми розвитку українського ринку праці багато уваги приділяли в своїх роботах О. Амосов, С. Бандур, Д. Богиня, І. Бондар, В. Васильченко, Горілий А. Г., Ніколенко Ю. В., Богиня Д. П. Авторі розглянули досить важливі аспекти у сфері зайнятості населення (регулювання зайнятості населення, проблеми безробіття на українському ринку праці, зайнятість молоді тощо) та внесли вагомий внесок у вирішення вказаних проблем даної сфери. Незважаючи на велику кількість наукових праць щодо вирішення вказаних проблем на ринку праці, необхідно зауважити, що доцільно і надалі проводити дослідження в цій сфері, так як ринок праці продовжує формуватися як основний елемент економічної системи, що чутливо реагує в цілому на всі процеси в суспільстві.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Для вирішення проблем підвищення конкурентоспроможності ринку праці, необхідна розробка нових стратегічних напрямів розвитку ринку праці в Україні.

Мета статті. Формування цілісного уявлення про сучасний стан ринку праці в Україні та на основі викладеного матеріалу сформулювати основні напрями подальшого його розвитку.

Виклад основного матеріалу. З урахуванням реалій сьогодення, стан ринку праці характеризується наявністю низки проблем, які заважають ефективному розвитку країни. До таких проблем ми можемо віднести: по-перше, український ринок праці отримав значні втрати в результаті анексії Криму, бойових дій в Луганській та Донецькій областях. Локальні підприємства та регіональні офіси компаній на цих територіях зазнали серйозну руйнацію або знищення, що призвело до скорочення персоналу або ж навіть до закриття підприємств; по-друге, збільшується рівень міграції. Сьогодні ми маємо справу не тільки з трудовою міграцією, а й з міграцією біженців із нестабільних регіонів. Внутрішня міграція вносить додаткове навантаження на ринок праці центральних та західних регіонів України, що впливає на рівень безробіття; по-третє, кваліфіковані спеціалісти з України мають великий попит за кордоном, через

невисокий рівень фінансових очікувань, але при цьому маючи високу кваліфікацію. Також потрібно не забувати про закриття або ж ізоляцію деяких ринків в результаті політичних подій, насамперед російського. До проблем сучасного ринку праці в Україні можемо віднести і високі обсяги прихованого безробіття, постійну депопуляцію та загальне старіння населення, що призводить до скорочення чисельності трудового потенціалу України. Проте, поряд з проблемами на українському ринку праці існують позитивні тенденції: по-перше, підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом (далі – ЄС) та Україною. В результаті цієї події, для України відкрилися ринки ЄС, що призведе до створення нових робочих місць та можливості професійної реалізації українських спеціалістів; по-друге, фармацевтичний сектор, сфера послуг та індустрія інформаційних технологій продовжує зберігати відносну стабільність на фоні загальної економічної кризи; по-третє, зміна політичної еліти дає можливість топ-менеджерам комерційного сектору реалізувати свої знання та досвід в державному управлінні. За період останніх семи років в Україні, внаслідок високої соціальної напруженості, спостерігається тенденція до поступового зменшення економічно активної частини населення. Зміни в економічній та політичній ситуації в країні знайшли своє відображення у сегментації ринку праці, зокрема в змінах складу працюючих. На рис. 1 наведено дані щодо чисельності економічно активного населення України за період з 2008 року по вересень 2014 року. У I півріччі 2014 року кількість економічно активного населення віком 15-70 років становила 20,2 млн. осіб, у тому числі 18,5 млн. зайнятих та 1,7 млн. безробітних громадян. У порівнянні з I півріччям 2013 року відбулося зменшення загальної кількості економічно активного населення на 648 тис. осіб, рівень економічної активності населення віком 15-70 років зменшився з 65,0% у 2013 році до 63,0% у I півріччі 2014 року.

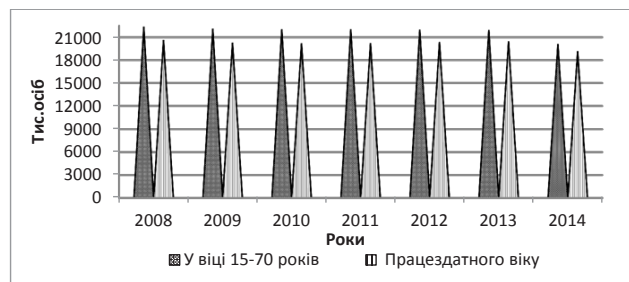


Рис. 1. Чисельності економічно активного населення України за період з 2008 року по вересень 2014¹ року

¹ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь
Джерело [1]

Найбільш популярними професіями, на які існував попит роботодавців у 2013 році, були професії висококваліфікованих робітників – слюсарів, токарів, електрогазозварників, водіїв, робітників з ремонту електричного обладнання та інших представників робітничих професій. Спостерігався значний попит на спеціалістів вищого рівня, топ-менеджерів, а також лікарів, інженерів з відповідним досвідом роботи та високим рівнем кваліфікації, а також спеціалістів інформаційних технологій [2]. У 2014 році найбільш затребуваними залишилися саме фахівці інформаційних технологій та технічної підтримки комп'ютерних мереж. Профіль роботи був досить широкий: від розробки мобільних додатків і серверів до розробки та забезпечення діяльності веб-сайтів. Також на ринку праці у 2014 році мали попит маркетологи, технічні спеціалісти, зокрема інженери, фахівці фармацевтичного ринку. Важливим аспектом в роз'ясненні складної ситуації на українському ринку праці в 2014 році є те, що зі сходу країни, де проходять антитерористичні операції, та з території, окупованою Російською Федерацією, Криму виїхало близько 455 тис. осіб, але за даними ООН ця цифра сягає позначки 500 тис. осіб. Також, потрібно зазначити, що з початком бойових дій на території самопроголошених ДНР та ЛНР кількість вакансій у Донецькій та Луганській областях почала скорочуватися. За перший тиждень вересня в Донецькій області було подано 103 вакансії (в вересні 2013 році – 1034 вакансії). Що стосується Луганської області, то ринок праці на цій території впав у 25 разів, оскільки за перший тиждень вересня було подано лише 10 вакансій. В результаті бойових дій та зменшення поданих вакансій на цих територіях, в країні з'явилася тенденція до міграції населення з цих регіонів у більш стабільні регіони країни. Не зважаючи на це, фахівці зазначають, що переселенці із Донбасу не складуть конкуренції людям, які шукають роботу, оскільки ринок праці Донецької та Луганської областей складають лише 8-9% від усього українського ринку праці.

На рис. 2 наведені дані щодо чисельності зайнятого населення України за період з 2008 року по вересень 2014 року.

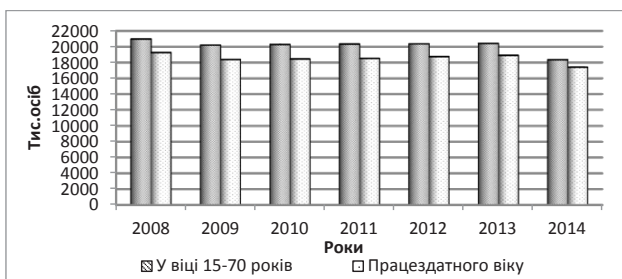


Рис. 2. Чисельності зайнятого населення України за період з 2008 року по вересень 2014 року

Джерело [1]

У І півріччі 2014 року чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років становила 18,5 млн. осіб, що на 802 тис. осіб менше, ніж у відповідному періоді 2013 року. Рівень зайнятості населення в середньому по країні скоротився з 60,1% у І півріччі 2013 року до 57,9% у І півріччі 2014 року [2]. Протягом 9 місяців 2014 року роботодавцями заявлено про заплановане масове звільнення 171 тис. працівників, найбільше – у Харківській області – 10 тис. осіб, у Запорізькій області – 11 тис. осіб, у Дніпропетровській області – 12 тис. осіб, у Донецькій області – 20 тис. осіб, а також у м. Києві – 30 тис. осіб. В цілому

по Україні кількість найманих працівників у вересні 2014 року становить 8 млн. 813 тис. осіб та, у порівнянні з відповідним періодом 2013 року, скоротилася на 842 тис. осіб. На рис. 3 наведено дані, що характеризують рівень безробіття на українському ринку праці за період з 2008 по вересень 2014 року.

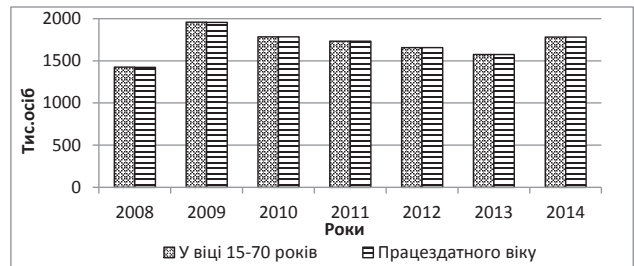


Рис. 3. Рівень безробіття в Україні з 2008 року по вересень 2014 року

Джерело [1]

Ми вважаємо, що основними причинами безробіття є:

- низький рівень заробітної плати, яку пропонують роботодавці;
- невідповідність системи підготовки фахівців потребам ринку праці;
- політичні та економічні події, що відбуваються в країні та в світі;
- нерациональна структура галузевої зайнятості, істотне перевищення пропозиції робочої сили над попитом;
- незадоволеність умовами праці;
- обмежені можливості кар'єрного зростання, відсутність перспектив і можливостей поліпшення кваліфікації [3, с 118].

У 2013 році рівень безробіття в Україні був нижчим, ніж в країнах ЄС, де він становив 11% (зокрема, в Іспанії та Греції, відповідно, 26% та 27%, Хорватії – 18%, Португалії – 17%, Кіпрі – 16%, Словаччині – 14%, Ірландії та Болгарії – 13%, Італії, Латвії та Литви – 12%, Франції – 11,0%, а у Польщі, Угорщині та Словенії – 10%) [2]. Значно змінилася ситуація на ринку праці в 2014 році. Це перш за все пов'язано з політичною ситуацією в країні, оскільки на сході України продовжується воєнні дії з агресором – Росією, та в результаті анексії Криму та м. Севастополя. У І півріччі 2014 року, порівняно з відповідним періодом 2013 року, у загальній кількості безробітних відбулося збільшення питомої ваги звільнених з економічних причин (з 31,8% до 32,9%) та звільнених з інших причин (з 5,2% до 7,4%). Водночас, спостерігалось зменшення частки звільнених за власним бажанням (з 38,2% до 36,2%), та осіб непрацевлаштованих після закінчення навчальних закладів (16,5% до 15,4%) [2]. Зростання чисельності безробітного населення у І півріччі 2014 року відбулося в усіх регіонах, найбільш суттєво у Донецькій та Луганській областях, а також у Вінницькій, Полтавській, Львівській областях та м. Києві. Потрібно зауважити, що проблема безробіття тягне за собою низку похідних проблем, зокрема скорочення робочих місць та виробництва, знецінення національної валюти. Безробіття, зменшуючи обсяги ВВП, призводить до скорочення податкових надходжень держави, крім того збільшуються державні витрати на соціальний захист незайнятого населення. Дана проблема потребує пошуку шляхів зниження безробіття, що дасть змогу підвищити зайнятість населення, оптимізувати кількість працівників на підприємстві та знизити витрати працевлаштування на персонал і виконання окремих бізнес-процесів.

Також важливо зазначити те, що з урахуванням останніх політичних подій в країні, українці стали активніше шукати роботу за кордоном. Основними причинами такої тенденції в останні роки мали, в основному, економічне підґрунтя (не задоволеність заробітною платнею, умовами праці) та можливість за кордоном розширити всій професійний досвід, то в 2014 році до цих причин ще приєдналась не стабільна воєнно-політична ситуація в країні. У 2015 році планується, що українці почнуть працювати за новим Трудовим кодексом, який повинен замінити діючий ще з радянських часів Кодекс законів про працю і дозволить розширити гарантії по працевлаштуванню населення. 15 жовтня 2012 року була затверджена постанова Кабінету Міністрів України № 1008-2012-п Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання творення нових робочих місць на період до 2017 року. Ця Програма визначає заходи і шляхи розв'язання проблем у сфері зайнятості населення та передбачає консолідацію зусиль усіх сторін соціального діалогу, що спрямовані на підвищення рівня економічної активності населення, сприяння його продуктивній зайнятості та посилення соціального захисту від безробіття. Дана Програма є основою для розроблення територіальних та місцевих програм зайнятості населення. У результаті виконання Програми та реалізації послідовної державної економічної і соціальної політики очікується, що в 2017 році чисельність зайнятих економічною діяльністю осіб віком 15-70 років збільшиться до 21,4 млн. осіб, рівень безробіття осіб цієї вікової групи знизиться до 6,3% [4]. Не можливо залишити без уваги, програму розвитку «Стратегія-2020» Президента України П. О. Порошенка. Дана програма дозволить Україні увійти до Топ-20 країн у рейтингу Світового банку з легкості ведення бізнесу, збільшити ВВП на душу населення до 16 тис. дол. США проти нинішніх 8500 дол. США, а також збільшити за п'ять років приплив прямих іноземних інвестицій до 40 млрд. дол. США, проти нинішнього показника в середньому 4-5 млрд. дол. США на рік [5]. Згідно з вказаним документом до 2020 року 75% випускників шкіл повинні володіти двома іноземними мовами, що також вплине на розвиток ринку праці в Україні. Головними напрямками стратегії розвитку ринку праці в Україні повинні стати: досягнення балансу між попитом і пропозицією робочої сили, створення нових робочих місць, вдосконалення механізмів працевлаштування наймеш конкурентоспроможних верств населення (молоді, випускників навчальних закладів, жінок, які мають неповнолітніх осіб і т. д.), удосконалення системи моніторингу та прогнозування ситуації на ринку праці, забезпечення інформаційної підтримки суб'єктів малого підприємництва, зокрема з питань організації та провадження підприємницької діяльності, розроблення та виконання регіональних програм мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва, удосконалення правового, адміністративного і економічного механізму державного регулювання виробничих та соціально-трудова відносин з метою запобігання нелегальній (тіньовій) зайнятості населення, запровадження професійної перепідго-

товки та підвищення кваліфікації працівників, які можуть опинитися або перебувають під загрозою звільнення за ініціативою роботодавців, продовжити практику державної підтримки особам старше 45 років отримання другої освіти за рахунок державних коштів, поширення практики стажування науково-педагогічних та педагогічних працівників, студентів, учнів вищих та професійно-технічних навчальних закладів на підприємствах, в установах та організаціях

Висновки і пропозиції. Виходячи із сучасних реалій, конкретні заходи щодо розвитку ринку праці повинні бути гнучкими та мати економічний та соціальний ефект, тому перспективи подальшого розвитку та вдосконалення ринку праці України пов'язані з підвищенням рівня зайнятості та зменшенням рівня безробіття. Для досягнення цієї мети потрібно сформулювати пріоритетні напрямки реформування ринку праці. До них ми можемо віднести:

- вдосконалення системи оплати праці з метою відродження основних функцій заробітної плати. Створення мотиваційного потенціалу працівників за рахунок збільшення заробітної плати відповідно від професійних надбань працівників;

- збільшення попиту на робочу силу як з боку приватного так і з боку державного сектору економіки. Впровадження механізмів щодо працевлаштування випускників навчальних закладів: взаємодія роботодавців з професійно-технічними навчальними закладами, участь роботодавців у створенні сучасної навчально-виробничої бази, створення центрів перепідготовки та фахового навчання працівників;

- створення нових робочих місць через створення сприятливого інвестиційного режиму в країні для зарубіжних підприємств та за рахунок розвитку малого та середнього бізнесу. Державна підтримка малого та середнього бізнесу, може бути досягнута за допомогою надання податкових канікул та пільгового кредитування українським виробникам або ж впровадження, так званих, «податкових канікул» терміном 3-5 років;

- удосконалення механізму застосування праці іноземців в Україні з метою запобігання їх нелегальній зайнятості;

- державна підтримка на ринку праці, може бути досягнута за рахунок надання субсидій на підвищення кваліфікації чи перепідготовку працівників, надання пільгових кредитів і податкових пільг для відкриття нових підприємств в проблемних регіонах;

- створення умов для працевлаштування молоді та випускників вищих навчальних закладів. Це можливо досягнути як за рахунок створення нових робочих місць, так і за рахунок зменшення кількості робітників, які досягли пенсійного віку;

- укладення двосторонніх міжнародних договорів про працевлаштування, соціальне та пенсійне забезпечення, приєднання до багатосторонніх міжнародних договорів у сфері трудової міграції.

Подальших досліджень потребує детальне вивчення перспектив участі України в загальноєвропейському ринку праці, можливості впровадження зарубіжного досвіду в сфері ринку праці в Україні, перспективи переходу українського ринку праці на європейські стандарти.

Список літератури:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Державна служба зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=230309&cat_id=173564
3. Буряк П.Ю. Економіка праці й соціально-економічні відносини / П.Ю. Буряк, Б.А. Карпінський, М.І. Григор'єв. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 440 с.

4. Постанова Кабінету Міністрів України № 1008-2012-п від 15.10.2012 Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP121008.html
5. Українське Незалежне Інформаційне Агентство Новин (УНІАН), Порошенко оприлюднив тези «Стратегія 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/989833-poroshenko-oprilyudniv-tezi-strategiji-2020.html>

Воронина А.В., Николаева Е.Н.

Днепродзержинский государственный технический университет

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье проведен анализ современного состояния рынка труда Украины с учетом политико-экономических событий. Определена динамика основных показателей рынка труда. Рассмотрены причины безработицы в Украине. Выявлены проблемы и перспективы развития украинского рынка труда. Предложенные меры по реформированию национального рынка труда.

Ключевые слова: рынок труда, экономически активное население, занятое население, уровень безработицы, реформирование.

Voronina A.V., Nikolaeva K.N.

Dneprodzerzhinsk State Technical University

PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE LABOR MARKET IN UKRAINE

Summary

The article analyzes the current state of the labor market of Ukraine taking into account the political-economic events. We knew the dynamics of the main indicators of the Ukrainian labor market. We considered the causes of unemployment in Ukraine. We identified problems and prospects of development of the Ukrainian labor market. We proposed measures to reform the national labor market.

Keywords: labor market, economically active population, employed population, unemployment rate, reform.